

45

Incipit stilus Romane Curie.

Dapler est modus deuoluendi siue trahendi causas ad Romanam curiam; vt in ipsa curia tractentur. Unus per commissionem factam in curia cum potestate citandi. et isto modo inter beneficiales et non beneficiales nulla est differentia postquam sunt commissa nisi in diuersitate modi procedendi; et obseruatione terminorum; vt infra dicitur. Licet leuius et facilius cause beneficiales et non deuolute per appellationem committantur in curia quam alie et inter alias citius spirituales et ecclesiastice quam prophane; et inter prophanas citius ille que vertitur inter clericos quam inter laicos. sed postquam Pape placet nulla est differentia; nisi modo procedendi; et obseruatione terminorum; vt infra. Alius est modus deuoluendi per appellationem. Et in isto modo est magna differentia inter beneficiales et non beneficiales per quamcumque appellationem interpositam ad Sedem apostolicam deuoluuntur ad Romanam curiam dummodo dicta appellatio interponatur in presentia appellati; vel eius procuratoris specialiter in causa illa constituti. vel quocumque commode intimetur appellato vel procuratori predicto; data sibi scriptura autentica; vel perlecto sibi tenore appellationis cum copia sibi tradita. alioquin quod in absentia appellati vel procuratoris talis appellatio intimanda est in domo habitationis appellati. vel si domus est in remotis in ecclesia Cathedrali eius Ciuitatis vel dioecesis cuius est beneficium de quo agitur; et utroque casu nihilominus in ecclesia vel beneficio de quo agitur; et hoc verum est nisi esset metus appellati vel suorum. tunc enim sufficit quod intimatio fiat in loco publico de quo verisimile sit quod ad notitiam veniat appellati. Item est sciendum; quod si aliqua appellatio vel citatio debeat insinuari alicui habenti parrochiale ecclesiam; vel aliud beneficium curatus requirens residentiam de iure; tunc in absentia appellati vel citandi sufficit quod fiat insinuatio vel citatio in ecclesia cathedrali et in ecclesia siue beneficio curato; et non in aliqua domo habitationis. Alie vero cause non beneficiales

sive sunt spirituales & ecclesiastice. vt de usuris; decimis; matrimo-
nio & similibus. siue inter clericos; siue inter laicos via appella-
tionis duntaxat non deuoluatur ad Ro. cu. nisi fm formā distin-
ctionis infrascripte. Aut enim appellauit ante sententiā diffiniti-
uam aut post. Si appellauerit ante; aut appellatio nō est accep-
tata a iudice; vel approbata a parte. Primo casu; aut terminus
fuit statutus ab homine; a iudice vel a parte; & tunc sufficit q̄ ap-
pellatus mittat p̄curatorem ad agendam & defendendū in Cu-
ria. Nec in tali casu virtute appellationis procedi potest nisi de
speciali mandato. Nape cōmitteretur cum potestate citandi in
Curia. Et decreta citatione & executione reproducta non vi ap-
pellationis sed citationis procederetur. Aut terminus fuit statu-
tus ab homine; & tunc itez dico q̄d casu proximo. Si appellatio
est acceptata a Iudice; vel approbata a parte; aut nullus termi-
nus fuit statutus ab homine; & tunc sufficit mittere p̄curatorem
ad expediendū grauaminis articulum. & eo expedito in negotio
principali procedi non potest; sed bene in grauamine. Aut termi-
nus fuit statutus ab homine & appellatus petijt q̄ persone prin-
cipales venissent cum iuribus & munimentis ad Ro. cu. ad totā
causam; & cause per talem appellationē censentur ad Ro. curiaz
deuolute ad finem vt in negotio principali per audientiam con-
tradictarij procedi possit. Aut appellatus hoc modo non petijt;
& tunc tantūmodo deuolutus est articulus grauaminis. Nec in
negotio principali illo finito via appellationis procedi possit. Et
sic tantū vno casu appellatio ante sententiam deuoluit negotiū
principale ad Ro. curiam. Itaq; in illa absq; aliqua citatione po-
stet procedi in Curia per audientiaz contradictarij contra absen-
tem scz quando appellatio recepta est a Iudice & a parte & ter-
minus statutus ab homine & petito per appellatū q̄ appellans
veniat cum iuribus & munimētis suis totam causam concernen-
tibus. & ille modus raro accidit. Si autem est appellatum in cau-
sis hmōi non beneficalibus a diffinitiuā; tunc aut appellatio fuit
acceptata a Iudice; vel approbata a parte; vel non. Primo ca-
su siue terminus fuit statutus ab homine siue non; causa est per

appellationem deuoluta. Itaq; per audientiam contradictarum
contra absentem procedi posset etiam in negotio principali. Se-
cundo scz quando non est acceptata a parte non est causa deu-
oluta ad Curiam. Ita q; per audientiam contradictaruz procedi
possit in negotio principali: sed sufficit mittere procuratorem ad
impetranduz et contradicenduz.

Modus procedendi in causis deuolutis.
in Romani curia.

C Postq; autem in Romani Curia per viam appellationis ita
vt in ea tractari debeant deuolute sunt cause hoc modo proce-
dendum est. Et primo comittenda est causa appellationis et ne-
gotij principalis alicui Auditori vel Iudici: et p̄stata p̄missione
ea die Iuridica in audientia vel sequenti producatur appellatio
coram Iudice si habetur. al's verbo detur. Et absq; hoc fm mo-
dernam practicam (licet olim secus erat) q; pronuntiat Auditor
causam esse deuolutam: petatur et obtineatur pars citari per au-
dientiam contradictaruz ad dicendum contra comissionem et iu-
ra hmoi obtineatur si in granamine proceditur: siue sit beneficia
lis siue non: ad impugnandum et iustificanduz ad primam diem.
Si vero in negotio principali pars vellet procedere: tunc si cau-
sa est beneficalis est procedendum iuxta reformationem Mar-
tini pape. v. scz ad libellanduz ad primam: ad iuranduz de calumnia
ad primam. Etia de mero iure si aliqua partiu velit abbreviare tunc
in termino ad libellanduz poterit iurare de calumnia. Caueat tam
vt no remittat expresse iuramentuz alteri parti: sed tm tacite. q; ta-
cita valet: expresse nocet. Et ideo pcurator sit attentus quando
iurat in termino ad libellanduz q; auuet notariuz q; scribat hoc iu-
ramentuz expresse per eu aduersario remissum. Deinde ad articu-
landuz ad. xij. ad dicenduz contra articulos ad. ij. ad dicenduz con-
tra pducta ad. ij. ad declaranduz ad. j. diem. Et si alique declara-
tiones dentur facto ad dicenduz contra eas ad primam diem. et
deinde ante lapsum terminuz ad dicendum contra articulos. Ar-
ticuli ad probanduz admitti possunt vocata ad hoc parte factis
p̄bationibus si actor est vel si reus est et actor p̄bavit: factis de

cissionibus et defensionibus contrarijs releuantibus; vel si nihil probat actor; etiam si reus nihil probauerit vt certus sit de absolutoria sententia potest peti concludi ad statim. postmodum dum Iudex fuerit deliberatus potest ferre sententiam. Et licet conclusio in beneficialibus non sit de substantia; tamen stilus Curie habet quod semper concluditur etiam in beneficialibus et alijs summarijs causis. tenet tamen sententia sine tali conclusione; nec ad hoc stilus contradicit. Et quo ad istam materiam commissionis articuloꝝ vel exceptionis; aut aliarum materiaꝝ preterquam quod de conclusione dictum est. tamen illa in causis pecuniarijs siue prophanis sit de substantia. Idem in talibus causis ordinarijs siue prophanis seruetur. Item in secunda instantia omnes termini predicti ad primam diem seruantur; excepto termino ad articulandum qui seruetur ad viij. Et eodem modo in tertia instantia; dempto termino ad articulandum qui seruetur ad sextam.

Modus seruandus in beneficialibus deuolutis per commissionem.

Item eodem modo seruantur termini in causa beneficiali quando causa est deuoluta per commissionem cum potestate citandi in Curia et extra. et facta executione in partibus que executio eodem modo fienda est quo appellatio interponenda sine forma Cle. Causam. Dempto quod in hoc termino non oportet producere iura deuolutionem facientia; sed producit citatio verbo vel facto cum eius executione; et deinde citetur pars ad dicendum contra commissionem. citationem. et eius executionem. Deinde ad libellandum ad primam diem vt supra et taliter quod si sint ambe partes sufficienter fundate per se vel suos procuratores; tunc proceditur contra eos. alioquin pars presens procedat per audientiam contradictarium contra absentes si causa est deuoluta vt supra et. Et hoc idem seruetur in causis non beneficialibus de quibus supra.

In causis non beneficialibus per commissionem.

In causis vero non beneficialibus; aut ille sunt de decimis; matrimonijs; vel usuris. procedendum est vt in causis beneficialibus modo quo supra dictum est; quo ad terminos. sed non quo ad de

noluntionem vt etiam predictū est. Aut ille cause sunt prophane;
⁊ tunc si appellationes sunt deuolute modo quo supra fertur cō
missa causa producatnr appellatio verbo vel facto; ⁊ citabitur
pars ad dicendum contra cōmissionem ⁊ iura pro deuolutione
cause facientia ad primam diem. Si vero est deuoluta per cita
tionem executam; tunc illa citatione cum eius executione repro
ducta verbo vel facto citabitur pars ad dicendum contra com
missionem citationem ⁊ eius executionem ad primam. ⁊ deinde
vtroq; casu deuolutionis hmoi termino primo seruato ad dicen
dum contra deuolutionem vel executionem citationis citabitur
pars ad libellandum fm antiquam practicam ad. viij. diem. Sed
fm modernam que mixtim cum antiqua seruatur ad libellanduz
litem contestatam; ⁊ de calumnia iurandū ad. viij. diem. In quo
termino dabitur libellus; ⁊ citabitur pars ad respondendū libel
lo; ⁊ litem super libello contestandam; ⁊ iurandum de calumnia
ad primā diem. Sic nec vt ita fiat citetur ad idem tertio sub excō
municationis pena ad. ij. diem. Sed ne tunc citetur quarto ⁊ de
superabundanti ad idem ad primam. Si tunc appellans affirmat
narrata in suo libello fore vera; ⁊ petita in eo fieri debere ante li
tis contestationē. Et nisi tunc aduersarius det exceptiones rele
uantes nisi libellus de se sit inceptus cōpellatur respondere; alio
quin excōmunicabitur. Exceptiones autem que possunt opponi
ad litis contestationē sunt tantum scz de re iudicata; transacta; ⁊
finita; etiam exceptio que reputatur anomala opponi potest ad
litis contestationem impediendā. Si vero Iudex cause compel
lat ad respondendum libello; quia est inceptus; vel quia obstant
exceptiones tue; ⁊ tunc non respondeas nisi metu excōmunica
tionis; ⁊ simili metu durante iures de calumnia; ⁊ deinde appel
les ab illa compulsione metu excōmunicationis ad responden
dum libello facta. Et in casu quo date fuerint exceptiones; ⁊ ad
missione petita exceptionuz appellari potest a non admissione; ⁊
dictarum exceptionum repulsione; ⁊ compulsione hmoi coniu
ctim ⁊ diuisim; ⁊ sic diuisim potest appellari a tali non admissio
ne; etiam ante compulsione; ⁊ si tibi placet prosequi grauamen

et recedere velis a Iudice quia forsan tibi suspectus est; vel alia de causa facias coniunctim committi causam appellationis ab gra uamine hmoi vna cum toto negotio principali in forma que infra continetur. Et licet appellatio quando est legitima committatur vna cum negotio principali non venit negotium principale nisi quando euentum grauaminis tales sepe obtineant commissio nem; quando processus est coram Iudice q̄ in omnes euentum maneat Iudex.

Commissio grauaminis.

Commissio vero in causa grauaminis hmoi termini seruentur si cut in alijs quorumcunq; grauaminū scilicet ad dicendum contra commissionem ad primā diem. Ad dicendum contra appellatio nem ad primā diem. quare petenda est in termino quo accusetur contumacia nil dicentis contra commissionem ad primā diem. Et deinde ad impugnandum et iustificandum ad primā diem. In quo termino semper datur petitio ad minus verbo petendo pronun tiari bene appellatum et male processum. Si vero est appellatus e contra scilicet bene processum et male appellatum; licet cautius sit et vtilius q̄ in illo termino ad impugnandum et iustificandum detur primo petitio facto; et post terminum ad impugnandum et iustificandum altera partium potest citari ad videndum inibi beri ad primam diem vel ad statim; et predicta a grauaminibus quo ad terminos procedūt quando appellans prosequitur cau sam appellationis scilicet si appellatus prosequatur eam ille po test quando citatus est ad dicendum contra commissionem consen tire in iurisdictionē impugnare non possit ac prestare consensum expresse vel tacite; et in illo termino repetere appellationem par tis aduerse in quantum pro parte sua et contra partem aduersam in quantum facit contra se excipere generaliter contra eam et ob tinere ad impugnandum et iustificandum ad primam diem; quem terminum seruet vt supra.

De prima instantia.

Deinde continuando terminos in negotio principali si graua men miscetur et expeditū est per sententiam interlocutoriam que

transiit in rem iudicatam; vel quia ab ea non est appellatū; vel post decem dies appellatur: tunc citetur pars ad articulandum in prima instantia ad .xv. diem. Ad dicendū contra articulos ad octauam diem. Ad declarandum ad octauā diem. Ad dicendū contra declarationē si qua datur ad .xiiij. diē; alis non. Deinde potest peti concludi; et hoc si est reus; et aduersarius; et actor nō probat. vel si actor probauit in causis pecuniarijs siue probanis quando presertim quis timet cōmissionem vel testes tunc iuste pro conclusione et deliberato Iudice pro sententia.

De secunda instantia.

Postq̄ in prima instantia appellatum est; et causa appellatio nis cōmissa citabitur ad dicendū contra cōmissionem ad primā diem iuridicam. Et si placet appellato statim potest facere citari partem ad libellandum ad secundam diem. alis poterit excipere contra cōmissiones vel non excipere. et termino adueniente que libet partium potest dare libellum scilicet appellatoriū; petendo continuare sententiam; et petendo bene processum pronuntiare et male appellatum; q̄ Iudex non bene pronuntiauit iuxta petitionem suam; illud potest tunc addere in libello suo. Appellans vero potest petere contrariū; et dare petitionem suam quam dedit in prima instantia. Et deinde citabitur pars ad respondendum libello et litem contestandam; etiam ad primam diem in illo termino accusatur contumacia non respondentis libello. Et hanc cautelam teneat volens prosequi iudiciū; quia si pars altera est absens a iudicio non requiritur litis contestatio in secunda instantia ubi facta est in prima; secus est si est presens. Teneat ergo ralem ordinem volens continuare iudiciū; et accelerare q̄ nullo termino vadat quo alia pars non est presens; et seruat terminū; et tunc citetur pars ad iurandum de calumnia in eodem termino sicut supradictum est. Deinde ad articulandum ad octauam diem. Ad dicendum contra articulos ad secundam diem. Ad producendum omnia ad secundam diem. Ad dicendum contra ad secundam diem. et ad dicendū contra declarationes si que sint similiter ad secundam diem.

De tertia instantia.

In tertia instantia omnes termini seruantur ad idem; dempto termino ad articulandum qui seruatur ad octauam diem. Et tenetur cautela in termino ad libellandum; et respondendus libello; vt dictum est in secunda instantia.

In causis nullitatum.

Item notandum est qd in causis nullitatum scilicet quando committitur et petitur annullari aliquis processus vel aliqua sententia; vel aliquis alius extraiudicialis actus; tunc si actus est iudicialis; et nullitas constat ex eisdem actis; et tunc commissio citata parte ad dicendum contra commissionem non requiritur plena obseruatio terminorum contra naturam ipsius cause; vel si causa est beneficalis; vel summaria; vel alia de quibus supra proceditur; vt dictum est. Et notandum insuper est qd Iudex vel Auditor cui commissio est causa appellationis a diffinitiva potest cognoscere de nullitate sententie; licet hoc non exprimitur in commissione ipsi Iudici vel Auditori facta. secus est in iudicio appellationis a grauamine vel interlocutoria. Cautum tamen est qd semper exprimitur in commissione.

De causis restitutionis.

Item in causa restitutionis que de iure peti deberet infra quadriennium vt petitur restitutio in integrum aduersus actum aliquem; et hoc principaliter vel incidentaliter vt petitur restitutio ad appellandum. vel etiam incidentaliter vel in integrum aduersus sententiam et mittere iudicium rescindens et non resistorium et tunc citetur pars ad dicendum contra commissionem dentur articuli si petantur contra viam iuris communi deducantur casum esse quo restitutio conceditur per viam commissionis de gratia petite et concessa tunc deducantur articuli verificationis pro verificatione commissionis; et pars citetur ad dicendum contra articulos ad primam diem; accusata contumacia in illo termino petantur articuli et producantur iura vel testes contra materia subiectam. Et est sciendum circa hoc qd petens restitutionem semper anteqm restituatur debet docere de aliquo suo iure vel interesse vel sal-

tim summarie de lesione. Item deinde de factis probationibus super articulis petatur restitutio in integrum cum negotio principali; quod fieri potest de iure et utile est fieri. Seruandi tamen sunt termini ad longum sicut naturam cause.

In causis desertionis.

In causis desertionis scilicet quando aliqua appellatio a diffinitiva sententia vel interlocutoria dicitur deserta; et tunc si deserta est in manibus domini Auditoris cui commissa est et sic de alijs; tunc requiritur noua commissio super desertione aliter non requiritur noua prouisio. Quia facta et preterita citetur pars ad dicendum contra ad secundam diem. et lapsa illo termino citetur pars ad faciendum fidem de diligentibus persecutionis appellationis primo ad primam diem. Et deinde si non docuerit de diligentia predicta citetur ad idem tertio et quarto. et tunc Iudex habet optionem an velit confirmare vel pronuntiare tantum super desertione.

In causis attemptatorum taxatio expensarum.

Item nota quod expense nunquam petuntur taxari nisi quando sunt tres sententie late; vel quando prima transiit in rem iudicatas; et tunc Iudex qui tulit sententiam vel surrogatus eius debet taxare expensam et parte vocata statim vel ad primam diem. Et non taxentur expensam in Romana curia nisi pro commissionibus simplicibus non consistorialibus pro Curatore; pro Procuratoribus; pro Advocatis; et sic de alijs. Et iste expensam peti debent et taxari per cedulas sicut ordinem Romanum pontificum. Et quando una vel due sententie late sunt in partibus; vel quod pars vult quod unus Auditor taxet omnes expensas; hoc obtineat per commissionem.

In causis beneficialibus.

Item sciendum est quod in causis beneficialibus et summarijs non sunt nisi quatuor termini substantiales scilicet ad articulandum. ad dicendum contra articulos. ad producendum omnia. et ad dicendum contra producta. Aliorum terminorum ommissio non reddit processum nullum. In prephanis tamen nulli alij termini sunt substantiales ultra predictos quatuor. scilicet ad libellandum. ad respondendum libello. ad litem contestandam. et etiam ad concludendum.

De grauamine.

Item nota q̄ quando in Ro. cu. alicui Auditori cōmissum est aliquod grauamen puta quia appellatū est de partibus vel Auditori Camere ad Curia & cōmissa est causa appellationis grauaminis vna cum negotio principali; quia tunc de more Curie licet sit contra ius q̄ Iudex appellationis in Curia etiam si pronūtiat male appellatum non tamen reuertitur causa ad priorem Iudicem sed retinet eam decernendam. Vel quando causa grauaminis & negotij principalis est aduocata ab vno & cōmissa alteri. Vel quando appellatum est a grauamine & interlocutoria & definitiua; alis vni cōmissa sunt.

In causis attemptatoꝝ.

In causis attemptatoꝝ que sunt post appellationem vel lite pendente semper requiritur noua cōmissio si occurrerint talia attemptata post cōmissionem primam qui pluraliter cōmissiones & scripta non extendūt se ad actiones accusatas seu creatas lapso termino ad dicendum contra cōmissionem qui est ad idē; dantur semper articuli attemptatoꝝ; & citetur pars ad dicendū contra articulos & faciat probationes per testes vel instrumēta. de inde illis factis non requiritur obseruatio terminoꝝ; nisi petitio detur.

In causa reductionis.

In causis vbi petitur reductio contra aliquod laudum per arbitros ad arbitrium boni viri si est causa beneficialis vel summaria seruandi sunt termini vt supradictus est. & nihilominus ultra hoc dandus est libellus concludens iniquitatem & reductiones fm̄ dispositionem iuris. Si vero causa vel negotium in qua petitur reductio non est beneficialis vel summaria; tunc termini sunt seruandi sicut in causa ordinaria vel prophanā seruantur; & est lis contestanda.

De remissione ad partes.

In causa vbi petitur remissio decerni ad partes expediat cōmissio sub plumbo. Et quādo decreta est remissio; citetur ad primum diem ad concordandum de loco & Iudice. In quo termin-

no fiat concordia de vno vel pluribus Iudicibus. Deinde cite-
tur ad dandum interrogatoria ad primas diem: et tunc in illo ter-
mino petuntur articuli parte vocata. Et si paratum habent por-
tatores: iuret portator vel alius cum occurrerit parte tamen sem-
per ad hoc vocata vel presente.

Practica circa remissionem.

Item circa istas remissiones est sciendum quod in Romano curia ha-
betur vna decisio ad hoc quod Iudex potest remissionem decretam
sub plumbo Papali expedire sine commissione: et etiam Commissa-
rius suus in partibus potest subdelegare vices suas quando ta-
lis remissio expeditur sub plumbo papali: et tunc reportata comi-
ssione Iudex qui decreuit eam non potest de ea cognoscere nisi
fiat commissio noua: et illa fiat sub forma huiusmodi. **U**ltima causa tali pe-
tente inter tales Iudex decreuit remissionem per appellationem
manus S. A. se de causa ipsa intromittere non potest. Digne-
tur eadem Sanctitas vestra eidem priori Iudici vel suo surro-
gato committere et mandare: ut remissionem recipiat: aperiat: et vl-
terius in causa procedat.

Pro interesse.

Item alius modus veniendi ad causam pro suo interesse. **U**i-
deat aliquis an sibi expediat: quod considerare potest. Si enim
iura predicta et etiam probationes in causa facte plus sibi pro-
sunt quam noceant: tunc est quod debeat venire pro interesse: et tunc
tertius qui vult venire pro interesse suo: alius melius est quod hic ad
litem nouam seu nouum iudicium coram eodem vel alio Audi-
tore: ut si expediat sibi venire pro suo interesse videat an ipse sit
in prima commissione dicti iudicij nominatim comprehensus: vel
sub clauula generali scilicet: et alios sua interesse putantes: et ve-
niat seu compareat tunc coram Iudice cum iuribus et articulis
suis: et cum interfit petat partem citari ad primam ad dicendum con-
tra: et tunc in illo termino petat se admitti in statu in quo est in cau-
sa beneficii. Si vero non sit comprehensus in prima citatione et comi-
ssione: tunc obtineat commissionem in qua petat se admitti pro
suo interesse: et producat iura sua: seu suos articulos: et obtineat

citari partem ad dicendū contra. ⁊ petat admitti vt supra. Quid
autem operatur generalis clausula que ponitur in cōmissione scz
⁊ alios sua interesse putantes! Dico q̄ sua interesse putans nō
tenetur venire; licet possit venire ac causam nisi citatus sit in spe
cie; ac nominatus s̄m formā de elec. ⁊ tunc preiudicat sibi sentē
tia. Et circa hoc nota q̄ si vna sententia vel due contra possessō
rem late sint; ⁊ alius venit pro suo interesse; nō propterea impe
ditur causa si sit expeditibilis inter priores partes quin expediat.
⁊ etiam fiat executio nisi possessio fuisset vacans. vel ille qui ve
nit pro suo interesse docet ⁊ se possidere; vel in cōmissione per
quam venit pro suo interesse sit clausula q̄ causa inter oēs ptes
simul ⁊ semel ac si vnico contextu eademq; sententia terminetur
⁊ tunc etiam requiritur signatura q̄ admittat ⁊ procedat vt pe
titur. Et similiter sis cautus in dictando ⁊ recipiēdo commissio
nem. In tali forma tenet modo practica rote; q̄ vtroq; casu de
tur iurisdictione. Tamen creditur esse contra. s̄. siue Clementiū. si
de beneficio de preben. Et ad tollendum dubiū pone clausulam
illam in principio.

In causis criminalibus.

In causis criminalibus per duplicem viam scz per viam accu
sationis. inquisitionis. denūciationis. ⁊ exceptionis. Si per viam
accusationis si talis est causa q̄ veniat aliqua corporalis pena in
ponenda; illa non potest tractari per procuratorē. sed est tractan
da personaliter; nisi illa principalis persona sit in carcere deten
ta. Si vero aliqua alia pena fuerit imponenda tunc tractari po
test per procuratorē; ⁊ dandus est libellus si in eo sint expressa
crimina; exprimendus est locus; ⁊ locus loci; annus; mensis; sed
non requiritur dies. In quo libello ponenda est inscriptio Accu
satoris libellantis; ad penā talionis. Sic actor potest illā pati al's
ad penam extraordinariā ad arbitriū boni viri. Et ante inscriptio
nem non dicitur reus cōuentus respondere libello. ⁊ in talibus
causis per accusatorem seruandi sunt termini vt in pphanis s̄m
ordinem prout supradictus est; quia tunc talis causa non dicitur
beneficialis. Si per viam inquisitionis; ⁊ hoc fit dupliciter. Illi

quando ad instantiam partis: et tunc procedendus est sicut in ac-
culatorio. Aliquando ex officio: et tunc iudex habet deputare ali-
quem instigatorem vel procuratorem officij: et tunc primo est in-
quirendum de infamia. Que si probatur procedendum est ulte-
rius ad cognitionem veritatis. Et in istis causis inquisitionis ex
officio proceditur summarie: non seruando terminos causarum
prophanarum. Si per viam denuntiationis quia de illis non est
ad propositum: tunc illa est preparatoria ad inquisitionem: que
fieri potest dupliciter. Si per viam exceptionis que fit cum agi-
tur de confirmanda electione: vel instituendo presentatum: vel
inducendo prouisum in possessionem: tunc per modum exceptio-
nis danda sunt crimina: et tunc requiritur specificatio vt supra di-
ctum est. Et ideo sit cautus procurator excipiens vel articulans
in tali materia: vel articulet crimina: et q̄ illis addat: q̄ illa erant
notoria: petens possessionem beneficij de illis erit notorie infa-
matus.

¶ Super notorio.

¶ Item notandū q̄ in causis in quibus tanq̄ super notorio pro-
ceditur post citationem ad dicendum contra cōmissionem dan-
di sunt articuli super notorio: et pars citabitur ad dicendum con-
tra articulos. Et deinde ferenda est sententia: nec aliqua obser-
uatio terminorum requiritur.

¶ De prima instantia vt si in partibus vel per
Auditozem camere lata est sententia.

¶ Itē notandū est q̄ vbi in prima vel in secūda instantia in par-
tibus: vel per Auditozē Camere lata est sententia: tunc in causa
appellationis que cōmittitur in Rota vel extra aplico Cōmissa-
rio seruādi sunt termini sicut in prima instantia. Itē quando gra-
uamē vel interlocutoria vel per viā appellationis causa cōmissa
est alicui Auditori: tūc ille auditor pot̄ inhibere auditori camere
vel etiā alteri cōmissario in Lu. vel extra: sed nō coauditori suo
vel alicui dñor Card. quia illis non inhibetur: nisi seruatis ter-
minis in appellatione a grauamine: vel interlocutoria seruari so-
litis: de quibus supra. Et tunc in termino ad impugnandū et iudic-

stificandum citari potest pars illa in termino seruato ad videndū
inhiberi ad statim; et tūc parte vocata debet decerni inhibitiō.

De materijs obiectiuis.

Item nota q̄ materie obiectiue quando dantur principaliter
et per viam positionū et articulorū; et semper dande sunt in termi
no substantiali ad dicendū contra producta ad tardius; licet an
te dari possint per modum exceptionū contra iura alterius par
tis semper dari possint in termino ad hoc statuto. Et tales mate
rie obiectiue quales sunt impugnant ius propriū; et sunt speci
ficande in tempore et loco; et in alijs circumstantijs; sicut supra in
libello accusationum.

Appellatio a diffinitiuā.

Item nota q̄ quando appellatur a diffinitiuā non oportet ex
primere aliquam causam in appellatione. Idem quando appel
latur a sententia habente vim diffinitiuē; vt est sententia super at
temptatis; super desertione; super nullitate; et plures que non ex
pectant diffinitiuam post se.

Circa probationem dilatoriam.

Item circa probationem dilatoriam et als que dantur in cau
sa est sciendum q̄ si aliquis conuenitur in Romani curia ita q̄ ip
se presens est quando cōmittitur causa; tunc nisi causa prius de
uoluta sit ad Curiam per appellationes; aut ipse est legatus aut
nuntius alicuius dñi tunc habet ius reuocandi domū nisi conue
niretur super contractu facto illo tempore quo nuntius fuit; als
datur sibi tempus siue inducie ad habendū iura et defensiones
de partibus; interim supersedetur in causa. et illud tempus datur
magnum vel paruum fm distantiam loci a Romani curia a loco do
micilij illius qui conuenitur. Et nota q̄ illa dilatio ad habendū
iura non solum datur ad habendum iura ipsius rei sed etiam ipsi
actori datur ad habendū informationē et defensionē contra iura
partis sibi aduerse. Et ideo sepius viget practica q̄ non obsta
te q̄ actor dicebat se velle confiteri gratiam; processum; accepta
tionem; et prouisionē; et alia iura rei. Nihilominus reo dantur in
ducie si ipse allegabat se velle habere informationē et defensio

nem. contra iura partis aduerse; et in hoc sit cautus procurator
vt sic petat. ¶ Item nota circa dilatorias probationes; q̄ omnes
probationes iudiciales sunt arbitrande per Auditorem vel Ju-
dicem; preterq̄ quando excipitur de excōicatione cum ibi iura
dant terminū octo diez et. Aliquando dantur decem. aliquādo
plures vel pauciores s̄m q̄ placet Judici.

¶ De occasione hereditatis.

¶ Item est notandū q̄ si velis aliquem conuenire occasione he-
reditatis; anteq̄ porrigas libellum vnā paruam facias petitio-
nem seu interrogationē in qua contineatur q̄ Iudex interroget
an sit heres defuncti cuius nomine cōuenitur; et an sit solus vel
pro parte. Item quādo aliquis conuenitur rei ven. vel quacūq̄
actione reali semper si pars ea est presens in Curia facias eum
interrogari an possideat; et teneatur respondere; et istud multum
releuabit te. Si quis enim conuenitur possessor alicuius rei licet
ipse patiat iudicium; ex hoc non possit condēnari vt possessor
nec ad dimittendū possessionē; nec in fructibus nisi probetur po-
ssessor. Et istud nota quia sepissime venit in practica; et multi in
hoc errare solent. Et hoc idem tenet Specula. in ti. de interro-
que sunt ante litem contestatam.

¶ Super spolio.

¶ Item nota q̄ si quis super spolio beneficij siue possessorio recu-
perando agit et in causa prophana; tunc nō est necesse q̄ produ-
cat aliquem titulū; sed sufficit q̄ probet se possedisse et alium nūc
possidere. In causa vero beneficiāli vel matrimoniali vel alia in
qua non potest haberi possessio oportet q̄ agens producat titu-
lum suum et verificet illum; secus si beneficiatus non dicat se spo-
liatum beneficio; sed fructibus beneficij in toto vel in parte aut
aliquo iure sui beneficij non requiritur q̄ producat titulum; sed
sufficit q̄ probet se possidere beneficium cuius nomine agit. No-
ta etiam circa hoc q̄ in causa spoliij vbi ius cōmune facit pro reo
et contra actorem licet etiam non sit causa beneficiālis vel matri-
monialis oportet q̄ agens producat titulum suū; vel titulus tan-
ti temporis q̄ hominū memoria in contrariis non existat; et pro

bet. ⁊ iste casus est in ca. ad decimas. de ressi. spo. li. vj.

¶ Super titulo beneficij.

¶ Itē nota q̄ lēz quando agitur super titulo beneficij siue petitiō siue possessoriō p̄ceditur sūmarie siue litis contesta. vt supra v̄sum est. secus q̄n agitur de p̄prietate beneficij puta si vna ecclēsia dicat sibi aliam ecclēiam vnitā. Idē si agitur sup aliqua re vel iure particulari spectante ad beneficiū. Et circa hoc vidi dubitare q̄ si vnus dicit se habere titulū in beneficio ⁊ alius beneficiū quod incorporatur an procedatur sūmarie vt in causa beneficiāli vel plenarie vt in prophana. Et si actor agit vt de beneficij p̄prietate actio sua erit plenaria; ⁊ seruabuntur termini vt in prophana; ⁊ reconuentio rei poterit esse sūmmaria ⁊ deducit principale ius suū.

¶ Cui cōmissum est aliquod generale p̄curatoriū.

¶ Item si attentus procurator habens reducere aliquam causam in Curia cui cōmissum est procuratorium generale q̄ illud nō producat ipse personaliter; sed persuasum est vt tradat ipsum alicui amico qui illo presente tradet illud notario; ⁊ tūc ipse procurator p̄sens dicat. Ego intelligo me constitutū esse generaliter per. n̄. ad multas causas ⁊ negotia; ego intēdo solus onus acceptare in ista causa pendente ⁊ non in alijs rē. Ac substituo si voluerit substituere protestando q̄ nihil fiat nisi me vel eis vocatis. Et ista doctrina ideo datur; quia si procurator per se prodiceret procuratoriū videretur idem p̄curator acceptasse onus quo ad illa que in illo procuratorio continerentur; nec posset exponere se. ⁊ casus est in Cle. de procurato.

¶ Diffamatio procuratorū.

¶ Item notandū q̄ nihil est qd̄ magis diffamat p̄curatores q̄s quando ipsi dimittunt deseri appellationes per negligentiam; ⁊ hoc contingit duplici via. s. in appellatione ⁊ diffinitiuā. Primo quia cōmuniter Auditores ⁊ Iudices dant terminos. r. dicrum ad p̄sequendū; ⁊ tunc infra illos. r. dies appellans debet facere cōmitti causam alicui Iudici vel Auditori; ⁊ facere presentari cōmissionem; q̄ si hoc non poterit vel tunc expedit q̄ vadat ad

Cancellariam coram notario; et habeat commissionem duplicatam
et unam tradat ad manus Vicecancellarii vel regentis Cancellaria-
riam; Aliam tradat notario; et in absentia Vicecancellarii vel regē-
tis ponat eam in capsa ubi tales commissiones ponuntur. Aliam
vero commissionem notario predicto et faciat fieri instrumentum de
diligentia predicta infra .x. dies. Quod si iste procurator appellan-
tis non fecerit; deseritur appellatio.

¶ Sublata desertione.

¶ Item commissi causa et sublata desertione infra decem dies vel
facta prestatione ut supra tunc illud est commune quod in appel-
lationibus; a gravamine; vel ab interlocutoria ubi nullus termi-
nus prefigitur saltem in Romana curia tunc omnes termini de-
bent seruari infra annum a die appellationis interposite et dari pe-
titio per procuratorem appellantis ut in decisione Rote. S. in an-
tiquis. Et hoc sufficit nisi protestetur infra annum de diligentia sua
videlicet quod petat causam expediri in instanti; primo secundo et ter-
tio instanter instantius instantissime; et hanc protestationem subscri-
bat per se in domo sua et producat in iudicio; quia notarii sepe ne-
gligentes sunt in scribendo etc. in secundo fatali et in tertio et in
alijs etc. Et nisi termini sunt seruati data petitione et facta prote-
statione huiusmodi; appellatio est deserta. Et similiter nisi fiat prote-
statio in secunda instantia non obstante diligentia predicti primi
fatalis; etiam appellatio deseritur; illa est maior verecundia quam
procurator possit habere si faciat deseri appellationem. Si vero
procurator indiget remissione ad partes in secunda instantia tunc
seruet terminos et super articulis et exceptionibus datis vel etiam
nouis tunc datis si expedit petat sibi decerni remissionem citius
quam potest; et det illam petitionem in scriptis; quia notarii sepe in-
debito scribunt. Quod si secus factum fuerit protestetur procura-
tor; predictus quod huiusmodi defectus non stat per eum; sed per Judi-
cem vel partem aduersam.

¶ In publicatione dictorum testium.

¶ Item in publicatione dictorum testium hanc teneat procurator
cautelam; quod quando testes producantur per partes aduersam nihil

protestetur contra eos: sed taceat quousq; per Iudicem de consensu partium publicati fuerint. Et si timet vt Iudex recipere vo-
luerit partem contra quā producitur ad dicendū contra eoz di-
cta ⁊ ipse Iudex cōcludat ⁊ sententiā ferat habeat secum appel-
lationem paratā a nō publicatione ⁊ p̄fixione termini hmōi.

¶ Modus deuoluendi causam per appellationē
in partibus interpositam ad Curiam Romanā.

¶ Item sciendū est q; si appellatio interponatur in partibus in
p̄sentia partis: idest partis appellate: vel ipsius legitimi procu-
ratoris tunc causa eoz est deuoluta dūmodo sup̄ hoc appareat
publicum instrumentum confectum; ⁊ constat de mandato pro-
curatoris. Sed si appellans p̄sentiam appellati habere nō pote-
rit circa appellationē interpositam; ac vt causa bene deuoluatur
seruabit appellans hunc modū vt; q; faciat suam appellationē
in scriptis in bona forma; qua facta accedat ad notariū publi-
cum in p̄sentia testiū; ⁊ legat appellationem hmōi de verbo ad
verbum. ⁊ lecta hmōi appellatione petat instanter instantius ⁊
instantissime ap̄los sibi dari si est aliquis qui velit dare protesta-
do q; si partis appellate p̄sentiam cōmde habere possit eidem
insinuaret ⁊ intimaret; ⁊ super hoc petat publicum instrumentū.
Et hoc facto appellās tenetur intimare ⁊ insinuare hmōi appel-
lationem parti appellate seu eius p̄curatori si ipsoꝝ aut alterius
eoz p̄ntiam cōmde habere possit infra mensem post interposi-
tionem p̄dicte appellationis. vel post mensem q̄to citius fieri
potest. Et in insinuatione hmōi hunc seruabit modū sc; q; appel-
lans assumat sibi notariū publicū ⁊ testes; ⁊ accedat ad partē ap-
pellatā vel ipsius p̄curatorem. alioquin protestādo de ipsoꝝ ab-
sentia hmōi appellationē per ipsum ante interpositā vt p̄mittit
per notariū publicū legi ⁊ publicari faciet; ⁊ appellato seu procu-
ratori eius copiā appellationis tradat; requirendo notariū vt su-
per p̄missis sibi publicū cōficiat instrumentū. alioquin si ipsius
partis rei p̄curatoris p̄dicti p̄ntiam habere non potest tunc si
causa ipsa fuerit beneficalis expedit q; in loco beneficij de quo
agitur; vel in loco vbi pars appellata fuerit beneficiata infra mi-

starum solēnia; vel quando cantantur hore diei in loco beneficij
vel partis appellate in pntia beneficiatorū in ipso per te partem
appellatē vel tuū pcuratores vel notariū publicū legas publi
ce ⁊ pars aplos petat. Nihilominus si partis appellate pntiam
haberet ipsi eandē appellationē insinuaret. Et sic similiter faciet
in domo partis appellate si cōmode ⁊ tute ad eius domū acce
dere poterit. sinautē in ecclia cathedrali in loco beneficij; ⁊ etiā
in ecclia p̄chiali sub qua ipse degit ⁊ moratur. Et bonū est affi
gere copias earundē ad valuas ecclesiarū ⁊ etiā in domo ha
bitationis appellati; ⁊ als adhibere tales diligentia circa insinua
tionē h̄mōi appellationis qualis est adhibenda in executione ci
tationis legitime in ptibus fiende. Et si pars appellās noluerit
prosequi appellationē suam; ⁊ pars appellata vellet eam prose
qui; expedit q̄ pars appellata instet pro copia appellationis ha
benda sub manu publica notarij scz illius qui instrumentū conse
cit. Et si ille notarius negauerit sibi tradere illius copiā; accedat
pars appellata ad Officialem vel ad alium deputatū super hoc
potestatē habentem; ⁊ ille cōpellat notariū; ad tradendū sibi co
piam; salario tamen sibi producēdo; ⁊ citari faciat partē ad hoc
videndum sibi decerni copiam appellationis.

¶ Itē nota q̄ ad declarandum collatores ordinarios in ptibus
incidisse in penas censuras ⁊c. sic p̄ceditur. Primo enī produ
cuntur coram excoꝛe deputato in bullis. Secūdo petitur de
cerni citatio cōtra ordinarios ⁊ eorū procuratores si qui sint in
Ro. cu. ⁊ omnes alios sua interesse putantes; ad dicendum con
tra lras aplicas ⁊ p̄cessum inde secutum ac requisitionē. Tertio
petitur decerni in p̄sumaciā ipsoꝝ nihil dicentū quo minus ⁊c.
vel dicendū causam ⁊c. Et illa citatio fit tribus vicibus ⁊ ultra.
Quarto ad audiendum sententias censuras ⁊ penas ecclesiasti
cas in processu cōtentas incidisse declarari. vel dicendū causas
quare ⁊c. semp p̄ceditur per audientia contradictarū.

¶ Finis.

